

2. Будь-яка спроба стороннього втрутитися, наприклад, у процес розгляду кредитної заявки, має розцінюватися як загроза шахрайства і не повинна ігноруватися службою безпеки. Дії усіх учасників процесу, які намагалися вплинути на рішення кредитного комітету повинні потрапляти у режим посиленої перевірки.

3. Персонал бек-офісу та мідл-офісу, який має безпосередню справу із грошима, повинен бути жорстко відокремлений від фронт-офісу, що працює з клієнтами.

4. На постійній основі повинен проводитись контроль телефонних переговорів, електронної пошти, торговельних операцій, руху документів між персоналом та зовнішнім оточенням.

5. Необхідно забезпечити працівників установи єдиними стандартами документації й процедурами. Намагання персоналу змінити певні формулювання в документах на користь клієнта відступивши від єдиного шаблону будуть відразу помічені кредитним комітетом. Також, стандартні документи, допомагають уникнути гучних судових розглядів про визнання договорів поруцельства недійсними.

6. Здійснювати належну ідентифікацію існуючих і потенційних клієнтів, а також їхніх бізнес-проектів, під які надається фінансування. Наприклад, проект, під який надається банківський кредит, повинен бути прозорим. Наявність нестандартних відхилень у структурі бізнесу, незрозумілих фінансових потоків, неадекватної системи власності свідчать про можливі шахрайські наміри клієнта.

7. Не допускати оформлення сумнівних застав під кредит, особливо малоліквідних та таких, що, у разі неплатоспроможності клієнта, важко стягнути через особливості української судової системи. Серед експертів існує думка, що єдиним надійним забезпеченням по кредиту можуть виступати лише права на виручку або прибуток клієнта за умови переведення всіх рахунків клієнта в банк, що кредитує.

Крім вищезазначених загальних дій, вітчизняним комерційним банкам згідно рекомендацій НБУ необхідно

прийняти наступні заходи з метою попередження та зменшення спроб шахрайських дій із платіжними картками:

- приєднатися до міжбанківської системи обміну інформацією про шахрайство Exchange-online;
- встановити відеоспостереження за банкоматами;
- встановити антивірусне програмне забезпечення;
- максимально прискорити перехід на застосування смарт-карт і поступово обмежити обслуговування карток із магнітною смугою.

Отже, досліджуючи питання шахрайських операцій у фінансових установах та міжнародний досвід їх виявлення та попередження, можна зробити висновок, що існує очевидна необхідність у подальших вітчизняних наукових дослідженнях, пов'язаних з виявленням сутності, основних характеристик та особливостей шахрайських операцій у фінансово-кредитній системі України, а також у подальшій розробці практичних методів та підходів щодо виявлення, запобігання та нівелювання наслідків фінансових злочинів у фінансових установах нашої країни.

1. Любіна О. Посилення системних ризиків глобальної фінансової системи та трансформація регуляторної моделі у фінансовому секторі [текст] / Любіна О. // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Економіка. – 2011. – № 127. – С. 9-13.
2. Щодо безпеки ринку платіжних карток України [Лист Національного банку України № 25-312/943-5139 від 15.04.2011]. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ema.com.ua/ema/ema.nsf/all/p10111?opendocument>. – Назва з екрана.
3. Association of Certified Fraud Examiners, 2008 Report to the Nation on Occupational Fraud and Abuse, p. 29. [Електронний ресурс] // Association of Certified Fraud Examiners: [сайт] – Режим доступу: <http://www.acfe.com/documents/2008-rttn.pdf>. – Назва з екрана.
4. Galbraith, John K. and the future of economics [текст] / J.K. Galbraith / edited by Blandine Laperche and Dimitri Uzunidis. – Basingstoke; New York : Palgrave Macmillan, 2005. – 252 p.
5. Goldmann, Peter D. Financial Services Anti-Fraud Risk and Control [текст] / P.D. Goldmann. – New Jersey: John Wiley & Sons, 2010. – 261 p.
6. McAfee Threats Report: First Quarter 2011. [Електронний ресурс] / McAfee Threats Report. – Режим доступу: www.mcafee.com/us/.../reports/rp-quarterly-threat-q1-2011.pdf. – Назва з екрана.
7. Mortgage Asset Research Institute, Twelfth Periodic Mortgage Fraud Case Report, April 2010, p. 12. [Електронний ресурс] // Mortgage Asset Research Institute: [сайт] – Режим доступу: <http://www.lexisnexis.com/risk/downloads/literature/MortgageFraudReport-12thEdition.pdf> – Назва з екрана.

Надійшла до редколегії 12.01.12

УДК 336.279

Є. Носова, канд. екон. наук, асист. (КНУ імені Тараса Шевченка)

СИСТЕМА ПОКАЗНИКІВ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ

Розкрито основні проблеми оцінки фінансового стану підприємств. Обґрунтовано необхідність застосування системного підходу при побудові системи показників оцінки фінансового стану та виділено в її межах підсистеми, що дозволяють охарактеризувати окремі аспекти діяльності підприємства. Визначено основні етапи проведення оцінки фінансового стану підприємства.

Ключові слова: фінансовий стан, система показників, ліквідність, платоспроможність, фінансова стійкість, ділова активність, рентабельність.

Раскрыты основные проблемы оценки финансового состояния предприятий. Обосновано необходимость применения системного подхода при построении системы показателей для оценки финансового состояния предприятий и выделено подсистемы, которые позволяют охарактеризовать отдельные аспекты деятельности предприятий. Определены основные этапы проведения оценки финансового состояния предприятия.

Ключевые слова: финансовое состояние, система показателей, ликвидность, платежеспособность, финансовая устойчивость, деловая активность, рентабельность.

Major problems of enterprises financial statement are revealed. The necessity of using a systematic approach in constructing a system of indicators of companies' financial statement is grounded. Subsystems, which allow to characterize different aspects of the businesses are selected. The main stages of the financial statement of the company are identified.

Keywords: financial statement, system of indexes, liquidity, solvency, financial stability, activity analysis, profitability ratios.

Обґрунтованість та ефективність управлінських рішень на мікро- та макrorівнях значною мірою залежить від результатів оцінки фінансового стану суб'єктів господарювання, яка полягає у розрахунку та вивченні комплексу показників, які відображають різні аспекти діяльності підприємства.

За результатами оцінки фінансового стану можна розробити заходи щодо покращення структури капіталу,

відновлення платоспроможності, підвищення рентабельності, визначити оптимальний розмір потрібних підприємству оборотних активів, виявити резерви підвищення ефективності функціонування підприємства та перспективи його розвитку, попередити виникнення фінансової кризи на підприємстві.

Питання оцінки фінансового стану підприємств розглядалися в працях зарубіжних науковців і практиків,

зокрема: Е.Альтмана, М.І.Баканова, У. Бівера, В.В. Ковальова, Р.С. Сайфуліна, Г.В. Савицької, А.Д. Шеремета; А.Гропелі, Е.Нікбахта, та ін.

Вагомий внесок у розробку теоретичних та методичних засад оцінки фінансового стану вітчизняних підприємств внесли такі вчені-економісти як М.Д.Білик, Ф.Ф.Бутинець, В.М.Івахненко, Л.А.Лахтіонова, А.М. Поддєрьогін, В.В.Сопко, О.О.Терещенко, М.Г.Чумаченко, А.В.Чупіс та ін.

Крім того, існує цілий перелік нормативних документів з питань оцінки фінансового стану підприємств, а саме: Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій [1], Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій [2], Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації [3], Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків [4], Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства [5], Методичні рекомендації по аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій [6] тощо.

Але, незважаючи на велику кількість досліджень з цього питання, існують різноманітні підходи до визначення сутності поняття "фінансовий стан", а також формування системи показників його оцінки в частині визначення їх переліку, проведення групування та визначення способу обчислення.

Вітчизняні нормативні документи з питань оцінки фінансового стану підприємств мають ряд недоліків при їх застосуванні в аналітичній практиці. Так, Методика проведення аналізу фінансово-господарського стану та інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств визначають порядок обчислення показників на основі форм річної звітності, що складалися підприємствами до впровадження Положень (стандартів) бухгалтерського обліку, тобто до 2000 року. При цьому обчислені значення показників порівнюються із критичними, які визначалися на основі закордонної практики і не є адаптованими до сучасних вітчизняних умов господарювання. Не визначено умов застосування підприємствами різних видів економічної діяльності Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації. Багато суперечностей стосовно порядку розрахунку та трактування отриманих значень показників ознак поточної платоспроможності, коефіцієнтів забезпечення власними засобами містять в собі Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства.

Спроби застосування вітчизняними аналітиками в практичній діяльності закордонних моделей оцінки фінансового стану корпорацій без врахування вітчизняних умов господарювання, нормативних актів з питань оцінювання фінансового стану підприємствами різних галузей економіки без врахування особливостей здійснення фінансово-господарської діяльності, а також діючих в Україні нормативних документів, що містять значну кількість недоліків, можуть призвести до прийняття фінансовими менеджерами та представниками контролюючих органів помилкових управлінських рішень.

На сьогоднішній день в Україні не існує єдиного підходу до визначення фінансового стану підприємств. Існуючим моделям оцінки фінансового стану притаманні такі недоліки як неврахування галузевої специфіки

підприємств, суб'єктивність у формуванні системи показників та відборі показників, що включаються до інтегрального показника, неврахування критерію мультиколінеарності, недостатнє обґрунтування присвоєних вагових коефіцієнтів при побудові інтегрального показника, недостатність теоретичних та емпіричних даних для обґрунтування критичних точок чи інтервалів для окремих фінансових індикаторів (зазвичай, запозичується іноземний досвід без врахування галузевої специфіки). Крім того, виникають проблеми з отриманням достовірної інформації через її перекручення або неповне висвітлення у фінансовій звітності, що пов'язано з приховуванням підприємствами реального обсягу діяльності та існуванням тіньової економіки.

Виходячи із вищевикладеного слід зробити висновок, що актуальність теми дослідження обумовлена наявністю серед фахівців різних точок зору щодо порядку обчислення та групування фінансових показників та існуючими недоліками у діючих нормативно-правових актах з питань оцінювання фінансового стану вітчизняних суб'єктів господарювання.

Вирішення цих питань дозволить забезпечити менеджмент підприємств об'єктивною інформацією про його фінансовий стан для прийняття ефективних управлінських рішень.

Метою статті є обґрунтування необхідності проведення системного аналізу фінансового стану підприємств, а також побудова системи показників оцінки фінансового стану підприємств на основі узагальнення та порівняльної характеристики існуючих підходів.

Фінансовий стан – це складна економічна категорія, яка характеризує діяльність підприємства у певному періоді та у динаміці, відображає ступінь забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами, раціональність їх розміщення, забезпеченість власними оборотними коштами для своєчасного проведення розрахунків за зобов'язаннями та здійснення ефективної господарської діяльності у майбутньому.

Проведення аналізу фінансового стану дозволяє впливати на поточний стан та тенденції розвитку підприємства, визначати обсяги та напрями діяльності, ключові фактори зростання та прогнозувати їх вплив на основні параметри діяльності, що дозволить підвищити ефективність прийняття управлінських рішень.

Отже, завданням аналізу фінансового стану є ідентифікація внутрішніх проблем підприємства для підготовки, обґрунтування та прийняття управлінських рішень.

Об'єктивну оцінку фінансового стану можна отримати лише на основі розрахунку фінансових показників, які виступають індикаторами діяльності певного підприємства. Оскільки за допомогою аналізу одного показника неможливо отримати повне уявлення про діяльність підприємства, для оцінки фінансового стану використовується система показників, упорядкована за певними ознаками, де кожен показник характеризує кількісну та якісну сторону стану або розвитку певного суб'єкта або явища у взаємозв'язку з іншими показниками, при цьому не дублюючи їх, що дозволяє отримати комплексну оцінку.

Аналіз системи показників дозволяє не тільки проаналізувати окремі її елементи, але й отримати інформацію про розвиток явища в цілому в результаті взаємодії окремих його сторін.

Кількість та набір показників, які входять до системи, визначаються метою та завданнями аналізу, часовими обмеженнями, існуючим інформаційним забезпеченням, доступними технічними засобами тощо. Складність підбору показників, потрібних для аналізу, обумовлена також тим, що необхідно досягти оптимального співвідношення між затраченими зусиллями та отрима-

ним результатом. Певною мірою досліджувана система показників є стійкою, але при появі нових завдань, зміні економічної ситуації, зовнішніх та внутрішніх умов діяльності вона може доповнюватись новими показниками.

Для того, щоб забезпечити достовірність оцінки система показників повинна відповідати наступним вимогам:

- охоплення показниками всіх сторін досліджуваного суб'єкта або явища;
- взаємозв'язок показників (змістовний або внутрішній взаємозв'язок складових системи, тобто вони повинні мати щось загальне, що їх об'єднує);
- верифікаційність – можливість встановлення достовірності або перевірки, яка передбачає зрозумілість алгоритму розрахунку та потрібного для цього інформаційного забезпечення.

При формуванні системи показників необхідно керуватись певними принципами:

1. В системі повинні бути представлені часткові та узагальнюючі показники, які характеризують в цілому певну сторону або напрямок роботи підприємства і можуть бути розкладені на ряд часткових.

2. Сукупність показників повинна бути оптимальною для даного підприємства, тобто доступною для огляду.

3. Показники системи повинні доповнювати, але не дублювати один одного, бути істотними та незначно корелюючими між собою (коефіцієнт кореляції не більше 0,85, що дозволить дотриматись принципу допустимої мультиколінеарності). Недотримання цього принципу призводить до переваженості системи, оскільки показники, що корелюють, однаково змінюються у динаміці.

4. Дотримання оптимального співвідношення між абсолютними та відносними показниками. Відносні показники дозволяють порівнювати об'єкти, що є непорівнюваними за абсолютними величинами, дозволяють елімінувати вплив деяких загальноекономічних факторів (наприклад, інфляції), більш стійкі в просторі та часі, дозволяють покращити статистичні властивості показників (привести їх до розподілу, близькому до нормального) для забезпечення їх коректної обробки за допомогою економіко-математичних методів. В аналізі фінансового стану підприємства динамічні і просторові співставлення проводяться переважно з використанням відносних показників.

5. Система повинна мати максимальний ступінь аналітичності, тобто забезпечувати можливість оцінки поточного фінансового стану підприємства і перспектив його розвитку, а також бути придатною для прийняття управлінських рішень. Цього можна досягти шляхом включення до системи показників, що використовуються у традиційному аналізі, використання однозначних алгоритмів їх розрахунку, переважним вико-

ристанням в якості інформаційної бази даних бухгалтерського обліку та звітності.

У вітчизняній та зарубіжній практиці існують різні підходи щодо побудови системи показників фінансового стану підприємств. На основі абсолютних показників фінансової звітності можна розрахувати більше 200 відносних аналітичних показників, які можуть використовуватись при аналізі фінансового стану, але на практиці використовується не більше 80 коефіцієнтів [7, с. 18]. При виборі з усієї сукупності коефіцієнтів необхідно керуватись принципом максимальної інформативності та допустимої мультиколінеарності, а групувати коефіцієнти відповідно до певного аспекту діяльності підприємства, який вони дозволяють описати.

Аналіз вітчизняної та зарубіжної літератури показав, що існують різноманітні підходи до побудови системи показників оцінки фінансового стану підприємств, які передбачають виділення від 3 до 10 підсистем.

На нашу думку, оцінити фінансовий стан підприємства можна шляхом аналізу шести груп показників, кожна з яких характеризує окремий аспект діяльності суб'єктів господарювання:

- показників майнового стану – дозволяють охарактеризувати склад та структуру капіталу підприємства у статичній та динамічній, в тому числі основного та оборотного, визначити технічний та моральний стан основних засобів, тип відтворення та ефективність використання основних засобів;
- показників ліквідності – характеризують спроможність підприємства швидко перетворити активи на грошові кошти, тобто в найкоротший проміжок часу з найменшими транзакційними витратами;
- показників платоспроможності (фінансової стійкості) – використовуються для оцінки здатності підприємства протягом певного періоду часу виконувати зобов'язання перед кредиторами;
- показників ділової активності – дозволяють визначити ефективність використання вкладених коштів та визначити за рахунок яких активів підприємство може підвищити ефективність своєї діяльності;
- показників прибутковості (рентабельності) – визначають ефективність діяльності підприємства;
- показників ринкової активності (для акціонерних товариств) – характеризують положення підприємства на фондовому ринку.

Кожна з перелічених груп показників складається з певної сукупності аналітичних коефіцієнтів, основні з яких наведені у табл. 1.

Таблиця 1. Система показників оцінки фінансового стану підприємства*

Підсистема показників	Аналітичні показники
1. Показники майнового стану	– стану основних засобів (зносу і придатності) – руху основних засобів (оновлення і вибуття основних засобів) – ефективності використання основних засобів (віддача, ємність та озброєність основними засобами) – структури оборотних активів (питома вага основних засобів в активах, оборотних виробничих засобів в обігових коштах; довгострокових фінансових інвестицій в активах; мобільності активів)
2. Показники ліквідності	Абсолютної, уточненої, загальної ліквідності; поточної заборгованості
3. Показники фінансової стійкості	Власні оборотні активи; показники автономії (незалежності); фінансової стійкості; фінансування; інвестування власних та довгострокових залучень; фінансового левелериджу
4. Показники ділової активності	Коефіцієнти оборотності активів, дебіторської та кредиторської заборгованості, оборотних коштів, запасів Тривалість одного обороту активів, дебіторської та кредиторської заборгованості, оборотних коштів, запасів Тривалість операційного та фінансового циклів
5. Показники рентабельності	Власного капіталу; активів за чистим прибутком і прибутком від звичайної діяльності; виробничих засобів; реалізованої продукції за прибутком від реалізації, від операційної діяльності та чистим прибутком; рентабельності діяльності; коефіцієнт капіталізації
6. Позиція підприємства на ринку цінних паперів	Дивідендний вихід; прибуток на акцію; дивідендна доходність акції; коефіцієнт котирування акції

*Джерело: складено автором на основі [5; 8]

Кожен показник має самостійне значення та вагомість, яка визначає його внесок у формування фінансового стану підприємства в цілому. Саме тому необхідно аналізувати систему показників, а не кожен з них окремо, оскільки їх індивідуальне дослідження не дозволить зробити висновок щодо загального стану підприємства.

Послідовність етапів аналізу фінансового стану підприємства можна подати у наступному вигляді:

1. На основі статистичної та фінансової звітності обчислюються значення показників підсистем для всіх досліджуваних періодів.

2. Здійснюється порівняння отриманих значень показників з середньогалузевими та нормативними значеннями, а також зі значеннями, нормальними для досліджуваного підприємства.

3. Проводиться аналіз динаміки кожного коефіцієнта, результатом якого є обґрунтовані висновки, в яких вказується основні причини зміни коефіцієнта (при необхідності використовують інформацію про динаміку зміни абсолютних величин, за якими визначаються досліджувані коефіцієнти).

4. Визначаються статистичні характеристики зміни показників (тренд, його параметри, коефіцієнти регресії, коефіцієнт множинної кореляції, залишкова варіація та ін.).

5. Визначаються фактори, що вплинули на величину показника у звітному періоді (особливо у випадку, коли значення показника не відповідає критичному або нормативному).

6. До кожної з функціональних підсистем показників складаються аналітичні записки, в яких, спираючись на висновки, надається загальна детальна характеристика діяльності підприємства за кожним напрямом аналізу.

7. Розробляються заходи щодо покращення досліджуваних показників або їх коригування, виявлення резервів (зростання рентабельності, зниження собівартості, визначення точки беззбитковості, виявлення інших резервів).

8. Складається генеральна аналітична записка всієї системи показників, в якій дається повна ґрунтовна комплексна характеристика підприємства за всіма підсистемами в цілому, фінансового стану і рекомендації щодо подальшого ефективного функціонування. Визначається необхідне значення показника у майбутньому та способи його досягнення. Прогнозується величина показника.

Проблемою використання системи показників є те, що її практичне застосування є ускладненим через проведення великої кількості розрахунків. Крім того, існування "порогу складності" призводить до того, що об'єктивну оцінку фінансового стану можна отримати аналізуючи не більше ніж 3 – 7 параметрів одночасно. Аналіз надлишкових показників призводить до додаткових витрат часу на їх розрахунок та аналітичне дослідження, в тому числі з метою визначення взаємозалежних показників. Подолати цю проблему дозволяє використання інтегрального показника, який дозволяє охарактеризувати фінансовий стан підприємства як абсолютно стійкий, нормальний, нестійкий або критичний, чого не можна зробити розглядаючи окремі групи показників, оскі-

льки їх аналіз може призвести до протилежних висновків. Але процес побудови інтегрального показника пов'язаний з певними методологічними складнощами.

Отже, в Україні на державному рівні ще не існує єдиного підходу до побудови системи показників оцінки фінансового стану підприємств, який би полягав у визначенні підсистем, які дозволяють оцінити різні сторони діяльності підприємства, та наведенні граничного переліку абсолютних та відносних показників, що відносяться до кожної з них. Існування єдиної методики оцінки фінансового стану дозволило б підприємствам обирати ті з них, які є найбільш придатними для аналізу за ознаками, наведеними у статті. Крім того, використання єдиного алгоритму їх розрахунку зробило б їх порівнюваними у часі та просторі, зменшило б ймовірність прийняття помилкових управлінських рішень через неправильну інтерпретацію показника.

1. Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій [затверджена Наказом Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 23.02.98 №22] [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0214-98>. – Назва з екрана. 2. Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій [затверджена Наказом Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 27.06.97 №81] [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0288-97>. – Назва з екрана. 3. Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації [затверджено Наказом Міністерства фінансів України та Фонду державного майна України №49/121 від 26.01.2001] [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z02121-01>. – Назва з екрана. 4. Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків [затверджено Постановою правління Національного банку України від 06.07.2000 №279] [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=z0474-00&new=1>. – Назва з екрана. 5. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства [затверджено Наказом Міністерства економіки України 9.01.2006 № 14 (у редакції наказу Міністерства економіки України від 26.10.2010 № 1361)] [Електронний ресурс] // Міністерство економічного розвитку і торгівлі України: [сайт]. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=161074&cat_id=32854. – Назва з екрана. 6. Методичні рекомендації по аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій [Лист Державної податкової адміністрації України № 759/10/20-2117 від 27.01.1998] [Електронний ресурс] // Бібліотека Бухгалтерського Обліку: [сайт]. – Режим доступу: <http://pro-u4ot.info/index.php?section=browse&CatID=156&ArtID=422>. – Назва з екрана. 7. Лукасевич І.Я. Стратегические показатели финансового анализа [текст] / І.Я. Лукасевич // Финансы. – 2002. – №7. – С. 52-55. 8. Шморгун Н.П. Финансовый анализ [Текст]: [навчальний посібник] / Шморгун Н.П., Головка І.В. – К.: ЦНЛ, 2006. – 528 с. 9. Вірченко В. Теоретико-економічні принципи рейтингової оцінки схильності підприємств до банкрутства [текст] / В. Вірченко, В. Вірченко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Економіка. – 2011. – №128. – С.31-35.

Надійшла до редколегії 12.01.12